

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора економічних наук, професора, професора кафедри економіки та
підприємництва Київського інституту бізнесу та технологій
ГУРОЧКІНОЇ Вікторії Вікторівни
на дисертацію
МІЛЬТО Володимира Анатолійовича
на тему: «Інституційне та економічне забезпечення політики
енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого
курсу», представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність обраної теми дослідження. Дисертаційна робота Володимира Анатолійовича Мільто присвячена актуальній науковій і практичній проблемі формування ефективної політики енергозбереження України в умовах реалізації Європейського зеленого курсу, структурної трансформації економіки та посилення вимог до енергетичної безпеки. Актуальність дослідження визначається тим, що енергозбереження в сучасних умовах розглядається як комплексний чинник економічної стійкості, конкурентоспроможності та сталого розвитку, а не лише як інструмент скорочення споживання енергоресурсів. Автор обґрунтовує необхідність удосконалення інституційного середовища та економічних механізмів реалізації державної політики у сфері енергоефективності (с. 12–15).

Вагомою позитивною стороною роботи є комплексний характер дослідження, у межах якого поєднано теоретико-методологічний аналіз, оцінювання сучасного стану енергозбереження в Україні та розроблення практичних інструментів удосконалення державної політики. Автором сформульовано наукову концепцію інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження, що передбачає взаємодію інституційного, фінансового та результативного блоків, а також систему відповідних

показників оцінювання ефективності (с. 17). Такий підхід дозволяє перейти від фрагментарного аналізу окремих енергоефективних заходів до системного розгляду механізмів управління енергетичною трансформацією.

Основні положення, висновки і пропозиції дисертації, її наукова новизна.

Дисертація є завершеною науковою працею, що складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 259 сторінок, з яких 207 сторінок основного тексту. Анотація дисертації містить вичерпний опис сутності роботи, наукового внеску автора та практичного значення результатів дослідження.

У дисертації чітко сформульовано наукову гіпотезу про те, що результативність політики енергозбереження визначається обсягами її фінансування, якістю інституційного середовища, узгодженістю дій органів державної влади, бізнесу, територіальних громад та міжнародних партнерів, ефективністю державного контролю та рівнем цифровізації управлінських процесів. У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми в умовах реалізації Європейського зеленого курсу, повоєнного відновлення та необхідності зміцнення енергетичної безпеки України. Чітко визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення, апробацію результатів та структуру роботи.

У першому розділі (с. 22-56) розкрито теоретико-методологічні засади політики енергозбереження в умовах реалізації Європейського зеленого курсу. Систематизовано еволюцію теорії енергозбереження: від переважно ресурсного і технологічного трактування до інтегрованого підходу, який поєднує енергетичну безпеку, економічну стійкість, декарбонізацію та сталий розвиток. Уточнено сутність інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження як цілісної системи взаємодії державних інституцій, бізнесу, територіальних громад, фінансових установ і міжнародних партнерів, спрямованої на досягнення довгострокових цілей енергоефективності. Узагальнено інституційні моделі реалізації політики енергоефективності, визначено вплив Європейського зеленого курсу на трансформацію

національних економік та сформовано методологічні засади комплексного оцінювання результативності політики енергозбереження.

У другому розділі (с. 57-154) проведено комплексний аналіз стану та тенденцій розвитку енергозбереження в Україні на макроекономічному, галузевому та корпоративному рівнях. Визначено основні інституційні бар'єри: слабку міжвідомчу координацію, дублювання функцій, фрагментарність управління, нестабільність регуляторного середовища, обмежений доступ до інвестиційних ресурсів і недостатній моніторинг результатів державних програм. Доведено, що основною проблемою залишається обмеженість фінансування та недостатня ефективність використання наявних ресурсів.

Вагомим результатом другого розділу є обґрунтування багатокритеріального підходу до оцінювання ефективності інвестицій у сфері енергозбереження, який охоплює фінансові, техніко-енергетичні, інституційні, соціально-економічні та стратегічні показники. Встановлено, що найбільшу ефективність демонструють корпоративні та енергосервісні проекти, тоді як житловий і комунальний сектори потребують системної державної та міжнародної підтримки.

Для кількісного підтвердження одержаних результатів побудовано три економетричні моделі, за допомогою яких оцінено вплив інституційних, фінансових і технологічних факторів на енергоємність економіки, рівень енергопродуктивності та розвиток відновлюваних джерел енергії. Значення коефіцієнтів детермінації на рівні понад 0,80 підтверджують статистичну надійність моделей. Результати аналізу засвідчили домінуючий вплив інституційної спроможності та інвестицій у модернізацію енергетичної інфраструктури. Компаративний аналіз України, Німеччини, Польщі, Чехії, Словаччини та Литви підтвердив, що якість інституційного середовища є визначальною передумовою підвищення енергоефективності.

У третьому розділі (с. 155-214) розроблено інноваційний механізм інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження в Україні. Наукову новизну становить запропонована цілісна модель, яка інтегрує інституційний, фінансовий і результативний блоки та встановлює взаємозв'язки

між інституційною спроможністю, інвестиційною активністю, технологічною модернізацією, цифровізацією управління та результативністю державної політики.

Запропоновано авторський інтегральний індекс інституційної ефективності політики енергозбереження, який охоплює інституційну, фінансову, технологічну, цифрову та результативну складові. Апробація індексу показала найвище значення для Німеччини (0,93), Литва (0,86), Польща (0,81), Чехія (0,78) та Словаччина (0,74). Україна отримала 0,54 бали, що відповідає середньому рівню інституційної ефективності. Найслабшими складовими для України визначено технологічний і цифровий блоки. Крім того методику апробовано на рівні підприємств, що підтвердило можливість її застосування для рейтингування, моніторингу та підтримки управлінських рішень.

Розроблений інноваційний механізм стимулювання енергоефективності на мікро- та мезорівнях поєднує інституційні, фінансові, технологічні, цифрові та організаційні інструменти, а також систему моніторингу, оцінювання результативності та коригування управлінських рішень, Особливістю якого є формування безперервного управлінського циклу: оцінювання поточного стану, визначення пріоритетів, вибір інструментів підтримки, моніторинг результатів та подальше коригування політики.

Прогнозне оцінювання результативності запропонованого механізму за базовим сценарієм передбачає скорочення кінцевого енергоспоживання приблизно на 15%, зменшення викидів парникових газів на 24%, щорічну економію енергетичних витрат близько 160 млрд грн та орієнтовний строк окупності інвестицій у межах 5-6 років. Для врахування невизначеності розроблено кризовий, базовий та оптимістичний сценарії впровадження.

Практично значущим результатом є дорожня карта реалізації політики енергозбереження України до 2035 року. У якій визначено етапи, строки, відповідальних виконавців, джерела фінансування та очікувані результати. На відміну від наявних стратегічних документів, дорожня карта забезпечує узгоджене впровадження інституційних реформ, фінансових інструментів,

технологічної модернізації, цифрової трансформації та системи моніторингу результативності з урахуванням воєнних ризиків, завдань повоєнного відновлення і вимог Європейського зеленого курсу.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими та обґрунтованими. Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, дані Державної служби статистики України, матеріали профільних органів державної влади, звіти Європейської комісії, Міжнародного енергетичного агентства, Світового банку, ЄБРР, національних статистичних служб, наукові праці українських і зарубіжних учених, відкриті корпоративні дані та результати власних розрахунків автора.

Методологічна основа дослідження має комплексний характер. Автором використано методи діалектичного пізнання, аналізу та синтезу, системний, інституційний і структурно-функціональний підходи, компаративний та економіко-статистичний аналіз, експертне оцінювання, кореляційно-регресійний аналіз, економетричне моделювання, статистичну перевірку гіпотез, інтегральне оцінювання, індикативний аналіз, структурно-логічне моделювання, сценарне прогнозування, стратегічний аналіз і програмно-цільовий підхід.

Обґрунтованість результатів забезпечується логічним зв'язком між поставленими завданнями, застосованими методами та сформульованими висновками; використанням офіційних і міжнародно визнаних джерел інформації; статистичною перевіркою економетричних моделей; порівняльним аналізом шести європейських країн; апробацією інтегрального індексу на державному та корпоративному рівнях, а також сценарним оцінюванням запропонованого механізму. Сукупність використаних методів та джерел інформації підтверджує достовірність основних наукових положень, висновків та практичних рекомендацій дисертаційної роботи.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертації достатньо повно висвітлені в опублікованих працях автора. Загальний обсяг публікацій складає 4,31 д.а., з яких 3,84 д.а. належать особисто автору. Обсяг і якість публікацій повністю відповідають вимогам МОН України для здобуття ступеня доктора філософії.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація написана на актуальну тему на високому теоретичному та методичному рівнях. Використані ідеї, висновки і тексти інших авторів належним чином відзначені посиланням на відповідне джерело. Тема, зміст та визначені елементи наукової новизни дисертації повністю відповідають спеціальності 051 - Економіка галузі знань 05 - Соціальні та поведінкові науки.

За обсягом, структурою та оформленням дисертаційна робота повністю відповідає чинним вимогам МОН України.

Важливість для науки та практики. Науковим здобутком дисертації стало розроблення авторського інтегрального індексу інституційної ефективності політики енергозбереження, який враховує інституційну, фінансову, технологічну та результативну складові (с. 17–18). Запропонований інструментарій розширює можливості оцінювання результативності державної політики, оскільки дозволяє враховувати взаємозалежність між якістю інституцій, доступністю фінансових ресурсів, рівнем технологічного розвитку та фактичними результатами впровадження енергоефективних заходів.

Позитивно слід оцінити та прикладну спрямованість дослідження. Автором запропоновано методичні підходи до стратегічного планування розвитку політики енергозбереження та розроблено дорожню карту до 2035 року, яка враховує прогностичні сценарії, воєнні ризики, потребу в інвестиційних ресурсах та вимоги Європейського зеленого курсу (с. 18). Практична значущість отриманих результатів підтверджується можливістю їх використання для моніторингу державних програм, визначення пріоритетів фінансування та формування стратегій післявоєнного відновлення України (с. 19–20).

Зауваження та дискусійні положення.

1. Потребує додаткового поглиблення порівняльний аналіз міжнародного досвіду реалізації політики енергозбереження

У першому розділі дисертації достатньо ґрунтовно розглянуто еволюцію теоретичних підходів до енергозбереження та роль Європейського зеленого курсу у трансформації економічних систем (с. 22–44). Водночас міжнародний досвід реалізації політики енергоефективності окремих країн ЄС представлено переважно через загальні концептуальні положення. Доцільним було б посилити порівняльний аспект шляхом детальнішого аналізу конкретних моделей інституційного забезпечення енергозбереження у країнах ЄС, механізмів фінансування та практик оцінювання результативності відповідних політик.

2. Додаткового пояснення потребує вибір системи індикаторів для оцінювання інституційної ефективності політики енергозбереження

Автор пропонує інтегральний індекс інституційної ефективності політики енергозбереження та визначає його структурні компоненти (с. 17). Водночас у роботі недостатньо розкрито принципи відбору окремих показників, їх вагові коефіцієнти та методику нормування. Більш детальне обґрунтування цих процедур дозволило б підвищити відтворюваність запропонованого методичного підходу.

3. Доцільним було б розширити аналіз впливу воєнних факторів на реалізацію політики енергозбереження

Автор враховує воєнні ризики при формуванні дорожньої карти розвитку політики енергозбереження до 2035 року (с. 18). Водночас у теоретичній та аналітичній частинах роботи вплив повномасштабної війни на енергетичну інфраструктуру, інвестиційні процеси та інституційну спроможність держави міг би бути розглянутий більш системно. Особливо актуальним є питання адаптації механізмів енергоефективності до умов енергетичної нестабільності та відновлення критичної інфраструктури.

4. Потребує уточнення практична апробація запропонованого механізму інституційно-економічного забезпечення

У роботі зазначено, що результати дослідження можуть бути використані державними установами та організаціями, зокрема у сфері формування політики енергозбереження (с. 19–20). Водночас доцільно було б більш детально представити приклади практичного застосування запропонованого механізму, результати його апробації або оцінювання ефективності окремих елементів у реальних управлінських процесах.

5. Економетрична модель потребує більш детального розкриття щодо параметрів побудови та перевірки статистичної надійності

У завданнях дослідження передбачено розроблення економетричної моделі оцінювання ефективності політики енергозбереження (с. 15–16). Водночас у представленому описі недостатньо деталізовано характеристику інформаційної бази, перелік змінних, критерії вибору моделі та процедури перевірки її статистичної адекватності. Розширення цього аспекту посилило б методологічну аргументованість отриманих результатів.

6. Варто було б посилити взаємозв'язок між інституційними реформами та фінансовими механізмами стимулювання енергоефективності

Дисертація комплексно розглядає інституційні та економічні складові політики енергозбереження (с. 17–18). Разом з тим, перспективним напрямом поглиблення дослідження могло б бути детальніше розкриття механізмів взаємодії державної політики, приватних інвестицій, фінансових інструментів підтримки та ринкових стимулів для реалізації енергоефективних проєктів.

7. Дискусійним є питання масштабування запропонованої дорожньої карти до 2035 року

Розроблена автором дорожня карта розвитку політики енергозбереження є вагомим практичним результатом роботи (с. 18). Водночас для її повноцінної реалізації потребує додаткового уточнення механізм моніторингу виконання, система відповідальних інституцій, джерела фінансування та критерії оцінювання досягнення визначених цілей.

8. Запропонований авторський інтегральний індекс інституційної ефективності політики енергозбереження (с. 175) є цікавим методичним

інструментом, однак його структура викликає дискусійне питання щодо включення результативного блоку (R) як адитивної складової поряд із інституційним, фінансовим, технологічним і цифровим блоками.

З методологічної точки зору результативні показники мають відображати наслідки функціонування відповідних механізмів забезпечення політики, тому їх доцільніше розглядати як критерій оцінювання ефективності або залежну змінну, а не як рівноправний компонент інтегрального індексу. Такий підхід дозволив би уникнути потенційного подвійного врахування ефектів та чіткіше відобразити причинно-наслідковий зв'язок між ресурсним забезпеченням, управлінськими механізмами та кінцевими результатами політики енергозбереження.

Водночас, слід зазначити, що вказані недоліки не применшують загальної високої оцінки дисертаційної роботи та можуть бути предметом подальших досліджень автора.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності
Дисертація Мільто Володимира Анатолійовича на тему «Інституційне та економічне забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу» представляє результат власних досліджень автора. Використані ідеї, висновки і тексти інших авторів належним чином відзначені посиланням на відповідне джерело. Список використаних джерел містить 134 найменувань, що свідчить про ґрунтовне опрацювання автором наукової літератури з проблематики дослідження. Виявлених фактів порушення академічної доброчесності в дисертаційному дослідженні немає.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Мільто Володимира Анатолійовича «Інституційне та економічне забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу» є завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання щодо розвитку теоретичних, методичних і практичних засад інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження України в умовах європейської інтеграції та реалізації принципів сталого розвитку. Отримані результати мають наукову новизну, практичну значущість і можуть

бути використані у процесах удосконалення державної енергетичної політики та формування механізмів повоєнного відновлення України.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, а визначають напрями подальшого розвитку досліджень у сфері інституційного забезпечення енергетичної трансформації. З урахуванням наведеного, вважаю, що дисертація Мільто Володимира Анатолійовича відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор – Мільто Володимир Анатолійович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 - Економіка (галузь знань 05 - Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та
підприємництва Київського інституту
бізнесу та технологій

Вікторія Вікторівна ГУРОЧКІНА

секретар
Богоїдін